

AKTUALITY PRO PRÁVNÍ PRAXI

Pandemie nemoci covid-19, nouzový stav a rozsudek trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 16. 3. 2021

Pandemic Disease Covid-19, Emergency and the Judgment of the Criminal Chamber of the Supreme Court of 16 March 2021

Pavel Kotlán*

Abstrakt

Článek se zabývá nedávným rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 16. 3. 2021, sp. zn. 15 Tdo 110/2021, který má zásadní význam pro aplikační praxi. Rozsudek se týká velmi aktuálního problému vztahu nouzového stavu a naplnění znaku kvalifikované skutkové podstaty „za... události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek“ v případě pandemie nemoci covid-19. Hlavním cílem pojednání je zhodnocení tohoto rozsudku a prezentace správné interpretace oné „ohrožující události“ aplikací příslušných metod nalézáni práva. Řešení problému je spojeno s návrhy de lege ferenda, které jsou rovněž součástí práce.

Klíčová slova

Nouzový stav; trestný čin; ohrožující událost; Nejvyšší soud.

Abstract

The article deals with the recent judgment of the Supreme Court of 16 March 2021 file No. 15 Tdo 110/2021 which is of fundamental importance for application practice. The judgment concerns the very topical problem of the relation between the state of emergency and the fulfillment of the constituent element of the offence „during... another event seriously endangering lives or health of people, public order or property“ in the event of a covid-19 pandemic. The main goal of the work is the evaluation of the judgement and presenting a correct interpretation of that „endangering event“ by using methods of finding law. The problem solution is connected with the de lege ferenda proposals which are also submitted.

Keywords

State of Emergency; Crime; Endangering Event; Supreme Court.

Úvod

Rozsudek velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 3. 2021, sp. zn. 15 Tdo 110/2021 (dále rozsudek trestního kolegia), se zásadním způsobem vyjádřil

* JUDr. Mgr. Pavel Kotlán, Ph.D., Vysoká škola PRIGO, Havířov / PRIGO University, Havířov, Czech Republic / E-mail: pavel.kotlan@prigo.cz / ORCID: 0000-0001-9946-1955

k vyhlášení nouzového stavu, coby reakci na pandemii nemoci covid-19, a to zejména v souvislosti s naplněním znaku kvalifikované skutkové podstaty „za [...] události vážně obrozující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek“ (dále *obrozující událost*) u trestného činu krádeže dle § 205 tr. zákoníku. Následující text je kritickým zhodnocením rozhodnutí, které má/bude mít na aplikační praxi zásadní dopad. Předkládaný náhled na problém přitom důsledně vychází z metodologie nalézání práva, tedy přístupu, jenž je bohužel v rozhodovací praxi soudů spíše výjimkou.

Přes kritický pohled je však namístě zdůraznit, že rozhodnutí Nejvyššího soudu bylo vedeno chvályhodnou snahou rozumně posoudit poněkud tvrdé dopady trestního zákoníku v případě některých tzv. bagatelních deliktů. Hlavním problémem je totiž v daném případě poněkud nekoncepční legislativní přístup, coby projev neadekvátní reakce na povodně v 90. letech 20. století a v první dekádě 21. století.¹

1 Přezkoumávaný skutek a problém jeho interpretace

V daném případě byl pachatel odsouzen za pokus zločinu krádeže dle § 21 odst. 1 k § 205 odst. 2 a 4 písm. b) tr. zákoníku, kterého se dopustil tím, že se zmocnil balíčku bonbónů v ceně 80 Kč, ačkoliv byl za trestný čin krádeže již v posledních třech letech trestán. Kvalifikace daného skutku jako zločinu lze považovat za přísnou z dvojího důvodu: jednak se jeví jako příliš tvrdé posuzovat krádež věci v hodnotě blízké nule jako recidivu (byť je to v souladu se zákonnou dící), jednak se zdá být neadekvátní aplikace znaku kvalifikované skutkové podstaty *obrozující událost* v případě skutku přímo s pandemií nemoci covid-19 nesouvisejícím.

První problém (přísnost recidivy) sice zřejmě ovlivnil přístup trestního kolegia Nejvyššího soudu, avšak jedná se o problém, který s pandemií ani nouzovým stavem přímo nesouvisí. Jde totiž o zhodnocení materiální stránky trestného činu, tj. zda se jednalo o natolik společensky škodlivé protiprávní jednání, aby vůbec mohla být vyvozena trestní odpovědnost.² Nejvyšší soud zjevně skutek vyhodnotil za natolik společensky škodlivý, že jej považuje za trestný čin, avšak při úvaze o míře trestní odpovědnosti byl zřejmě danou skutečností (krádež bonbónů za pouhých 80 Kč) „obměkčen“.³ My však tento fakt „odfiltrujeme“, aby nás při posuzování „nesváděl z cesty“.⁴

1 Viz důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., komentář k trestnému činu krádeže.

2 Přirozeně zde není prostor pro dlouhodobou polemiku o pojetí/pojem trestného činu, avšak považuji za příhodné zde uvést Kratochvílův výrok, že „před materiální stránkou trestného činu ‚neutečeme‘.“ KRATOCHVÍL, Vladimír. Případ, trestný čin, společenská škodlivost a vina v trestním právu (o zásadě subsidiarity trestní represe trochu jinak). *Právník: teoretický časopis pro otázky státu a práva*, 2015, č. 7, s. 546.

3 Viz bod 33 rozsudku trestního kolegia: „Proto podle názoru velkého senátu trestního kolegia jinak celkem bagatelní krádeže, které by vzhledem k minimální výši způsobené škody byly jen přestupkem a trestným činem jsou zejména pouze vzhledem k recidivě pachatele (§ 205 odst. 2 tr. zákoníku)...“

4 Představme si tedy, že se jednalo o krádež věci hodnotnější, třeba v řádech tisíců korun.

Ve vztahu k druhému problému se jeví podle přístupu soudů rozhodující následující faktory:

1. *Ohrožující událostí* je buď samotná existence závažné epidemiologické situace, nebo až vyhlášení nouzového stavu.
2. *Ohrožující událost* sama o sobě je důvodem pro (automatickou) aplikaci kvalifikovaného znaku v § 205 odst. 4 písm. b) tr. zákoníku, nebo musí existovat bližší věcná souvislost mezi touto událostí a protiprávním jednáním pachatele/kradeným předmětem, tedy jen konkrétní, s pandemií související okolnosti skutku, umožňující subsumpci.
3. Důvod pro aplikaci *ohrožující události* jako kvalifikovaného znaku skutkové podstaty (ne)spočívá v nebezpečném zatěžování orgánů veřejné moci, jejichž aktivita je zvýšenou měrou věnována protiepidemiologickým opatřením.
4. Při aplikaci je/není nutno zohlednit subsidiaritu trestní represe.

2 Rozsudek trestního kolegia

Rozsudek trestního kolegia, vyhraňující se zejména vůči usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2020, sp. zn. 4 Tdo 1255/2020, došel k závěru, že zmíněná (recidivní) krádež musí mít nejen časovou, ale i věcnou souvislost s pandemií nemoci covid-19 (usnadnění spáchání trestného činu, významnější projevení se ve prospěch pachatele či souvislost odcizených předmětů s pandemií), tedy závisí na konkrétních okolnostech každého případu. Vzhledem k tomu, že daný skutek věcně s pandemií covid-19 nesouvisí (včetně toho, že by byl příjezd zasahující policejní hlídky zdržen v důsledku pandemické situace), nelze podle trestního kolegia *ohrožující událost* jako znak kvalifikované skutkové podstaty aplikovat. Takový výklad je podle rozsudku rovněž v souladu se zásadou subsidiarity trestní represe, neboť se jedná o bagatelní krádež, která je trestným činem jen s ohledem na recidivu pachatele a nevyžaduje „nějaké exemplární potrestání a automatické zvyšování sazby trestu odnětí svobody“ (body 33–35 rozsudku trestního kolegia).

Nouzový stav trestní kolegium nepovažuje za totožný s *ohrožující událostí*, nýbrž za reakci na tuto událost a faktor, který má „*podpůrný význam pro závěr o naplnění znaku kvalifikované skutkové podstaty...*“ (bod 28 rozsudku trestního kolegia).

Nutno podotknout, že interpretace v rozsudku trestního kolegia vychází z poněkud nesourodého souboru interpretačních zdrojů, neboť je realizována „*i s oporou o historický výklad citovaného ustanovení na základě důvodové zprávy k návrhu trestního zákoníku, o doktrinní výklad obsažený v odborné literatuře a zčásti také o dosavadní judikaturu*“ (bod 29 rozsudku trestního kolegia).

3 Konstrukce obsahu a rozsahu *ohrožující události*

S ohledem na množství argumentů nejrůznějších druhů a úrovní se mi jeví vhodnější konstruovat obsah a rozsah *ohrožující události* ve znaku kvalifikované skutkové podstaty

trestného činu krádeže, metodologicky odůvodněným způsobem, a následně pak zjištěné závěry zpětně porovnat s názorem vysloveným v rozsudku trestního kolegia.

3.1 Jazykový (gramatický) výklad

Jazykový výklad je výchozím bodem nalézání práva, přičemž nejširší možný jazykový význam pojmu je hranicí interpretace; za ní již leží nalézání práva formou dotváření. Možný význam slov je tak hranicí mezi interpretací a doplňujícím analogickým nalézáním práva. Jen pokud rozhodnutí soudce odpovídá možnému významu slov, může se totiž bezprostředně odvolat na příkaz zákonodárce.⁵ Podle Wintra centrální příkaz jazykového výkladu zní: „*Příkládej zákonnému ustanovení jen ten význam, jaký plyne z vlastního významu slov v jejich vzájemné souvislosti.*“⁶ Přitom výklad podle legální definice má přednost před výkladem obecného jazyka.⁷

Dikce příslušného ustanovení zákona (§ 205 odst. 4 písm. b) tr. zákoníku), která vymezuje námi sledovanou kvalifikovanou skutkovou podstatu, zní: „*za stavu obrožení státu nebo za válečného stavu, za živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek*“. Z hlediska jazykového lze říct, že *obrožující událost* je něco, co nastalo; nikoliv něco, co je vyhlášeným stavem, coby akt veřejné moci. V souladu s tím je i navázání na živelní pohromu spojkou „nebo“ ve významu slučovacím (bez interpunkce v podobě čárky), a naopak oddělení interpunkcí (čárkou) od dvou „stavů“ (aktů veřejné moci). To je ostatně utvrzeno blízkostí zmíněných stavů („ohrožení státu“ a „válečného stavu“) v zákoně o bezpečnosti ČR č. 110/1998 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále zákon o bezpečnosti).

V případě, kdy se *obrožující událost* objevuje v trestním zákoníku jako přitěžující okolnost: „*za krizové situace, živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život, veřejný pořádek nebo majetek, anebo na území, na němž je prováděna nebo byla provedena evakuace*“ (§ 42 písm. j) tr. zákoníku), přibyla navíc v blízkém výčtu další událost (přesněji řečeno protiprávní stav⁸), nezávislá na vůli orgánů veřejné moci: krizová situace. To je zřejmé z vymezení v § 2 písm. b) krizového zákona č. 240/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů, podle kterého se rozumí „*krizovou situací mimořádná událost podle zákona o integrovaném záchranném systému, narušení kritické infrastruktury nebo jiné nebezpečí, při nichž je vyhlášen stav nebezpečí, nouzový stav nebo stav obrožení státu.*“ Na událost (krizovou situaci) je tak navázán akt veřejné moci (mj. nouzový stav). Z toho je zřejmé, že i v těchto konotacích nelze *obrožující událost* ztotožňovat s nouzovým stavem, který je aktem veřejné moci.

⁵ BYDLINSKI, Franz. *Juristische Methodenlehre und Rechtsbegriff*. 2. vyd. Wien: Springer-Verlag, 1991, s. 468.

⁶ WINTR, Jan. *Metody a zásady interpretace práva*. 2. vyd. Praha: Auditorium, 2019, s. 31.

⁷ *Ibid.*, s. 62.

⁸ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 8. aktualizované vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021, s. 162.

Použití předložky „za“ místo třeba spojení „v souvislosti“ samo o sobě, tedy z hlediska jazykového, svědčí o pouhém požadavku časovém a teritoriálním, tj. samotné existenci *obrožující události* v určité době a na určitém místě, nikoliv apriori o požadavku na příčinnou souvislost.

Z jazykového výkladu tak vyplývá, že za *obrožující událost* je nutno považovat právní skutečnost nezávislou na vůli orgánů veřejné moci, nikoliv samotný akt těchto orgánů, kterým je např. vyhlášení nouzového stavu. Ztotožnění nouzového stavu s *obrožující událostí* lze z hlediska metodologického považovat za dotváření práva ve formě teleologické redukce, tj. vybočující z povoleného rámce interpretace. K tomuto zúžení rozsahu jádra pojmu (*obrožující událost*) pouze na vyhlášený nouzový stav, kterým by se z důvodu „*ratio legis*“ odstranila zakrytá mezera („*verdeckte Lücke*“),⁹ však zde není žádný důvod. Spojení „za [...] jiné události vážně obrožující...“ naopak poskytuje široký prostor pro interpretaci rozsahu pojmu, a to na nejrůznější právní skutečnosti (rovněž) nezávislé na vůli orgánů veřejné moci.

3.2 Formálně systematický výklad

Formálně systematický výklad vychází ze struktury právních předpisů, z logické souvztáhnosti jednotlivých ustanovení, včetně vzájemného vztahu jednotlivých právních předpisů (kusů právního řádu).¹⁰ V tomto ohledu „doplňuje“ formálně systematický výklad gramatickou metodu, neboť vychází z kontextu právního textu, který z pouhého jazykového významu pojmů nemusí být zřejmý.¹¹ V trestním právu je přitom, coby vyjádření principu právní jistoty, nutno rovněž respektovat přísný požadavek na striktnost (*lege stricta*) a určitost (*lege certa*) trestněprávních norem stanovujících trestní odpovědnost.¹²

V trestním zákoníku identifikujeme *obrožující událost*, jak již bylo zmíněno, jako přitěžující okolnost (§ 42 písm. j) tr. zákoníku) nebo jako znak kvalifikované skutkové podstaty, a to u trestných činů šíření nakažlivé lidské nemoci (§ 152 odst. 2 písm. b) a § 153 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku), ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty (§ 156 odst. 2 písm. b) a § 157 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku), krádeže (§ 205 odst. 4 písm. b) tr. zákoníku), zpronevěry (§ 206 odst. 4 písm. c) tr. zákoníku), podvodu (§ 209 odst. 4 písm. c) tr. zákoníku), lichvy (§ 218 odst. 3 písm. a) tr. zákoníku) a šíření poplašné zprávy (§ 357 odst. 4 písm. a) tr. zákoníku).

⁹ BYDLINSKI, op. cit., s. 480.

¹⁰ MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva: úvod do právní argumentace*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 130–143.

¹¹ ESER, Albin a Björn BURKHARDT. *Strafrecht. 1, Schwerpunkt allgemeine Verbrchenselemente*. 4. podstatně přepracované vyd. München: Beck, 1992, s. 4; Viz i vyjádření Kramera: „*Kein Text ohne Kontext*“. KRAMER, op. cit., s. 88.

¹² KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 45; nebo Nález Ústavního soudu ze dne 27. 4. 2021, sp. zn. Pl. ÚS 98/20.

Z pohledu formálně systematického vycházíme z předpokladu, že *obrožující událost* jako znak kvalifikované skutkové podstaty musí nutně souviset s objektem, který chrání.¹³ Jinak by ostatně byla její kodifikace u (pouze) vybraných skutkových podstat trestných činů, a tedy vlastně u vybraných chráněných právních statků, (systémově) nelogická. V souladu s názorem Provazníka,¹⁴ na který se rozsudek trestního kolegia odvolává, lze proto souhlasit s tím, že u trestného činu krádeže musí existovat souvislost mezi pandemií a ohrožením majetku, aby bylo možné znak kvalifikované skutkové podstaty *obrožující událost* aplikovat. A zde spočívá zásadní moment úvah: je pandemie nemoci covid-19 ohrožením majetku? Domnívám se, že takovou konotaci lze velmi obtížně najít. V důsledku této pandemie se přece nijak výrazně ochrana majetku, ať už movitého či nemovitého, nesnižuje/nesnížila.

To vynikne i v porovnání se zmíněnými trestnými činy, které chrání zdraví (šíření nakažlivé lidské nemoci a ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty) nebo veřejný pořádek (šíření poplašné zprávy), kde je spojitost chráněného zájmu a pandemie zjevná; nebo srovnáme-li *obrožující událost* s živelní pohromou, která je nepochybně již svou samotnou existencí ohrožením majetku. Mnohem pravděpodobnější interpretační varianta se tak zdá být ta, která nepovažuje pandemii nemoci covid-19 u majetkových trestných činů za *obrožující událost*. Přesto, prozatím, připusťme, že i u majetkových trestných činů naplňuje pandemie nemoci covid-19 znak kvalifikované skutkové podstaty *obrožující událost*.

Aplikace přitěžující okolnosti, projevující se při ukládání trestů, je podmíněna tím, že určitá skutečnost není typizovaná prostřednictvím (kvalifikované) skutkové podstaty trestného činu (viz i § 39 odst. 5 tr. zákoníku), tj. je okolností případu netýkající se viny (trestní odpovědnosti). Přitěžující okolnost tak sice vypovídá o závažnosti protiprávního jednání, avšak to lze zohlednit pouze v rámci stanovené trestní sazby (trestu). Z toho logicky vyplývá, že *obrožující událost* jako přitěžující okolnost musí souviset se závažností protiprávního jednání zvyšujícími skutečnostmi, které nelze subsumovat pod znaky dotčené skutkové podstaty. Pokud aplikujeme uvedené na pandemii nemoci covid-19, jsou indikátorem závažnosti takové souvislosti protiprávního jednání, které rozsudek trestního kolegia (mylně) uvádí jako věcnou souvislost naplňující znak kvalifikované skutkové podstaty trestného činu krádeže: „*Takový vztah bude dán zejména tehdy, usnadnila-li zmíněná událost (nebo omezení či jiná opatření přijatá v jejím důsledku) spáchání trestného činu pachatelem či se jinak významněji projevila v jeho prospěch, anebo pokud se spáchaný čin týkal konkrétních předmětů, které mají zvláštní důležitost pro řešení dané události, a proto zasluhují zvýšenou ochranu i trestním právem (např. respirátory, dezinfekční prostředky, zdravotnické potřeby apod. v případě zvládnutí pandemie způsobené virovým onemocněním).*“ Hned v následujícím textu se pak doplňuje, že „*není nezbytné (ani technicky možné) vyjmenovat všechny alternativy, které věcně (nikoli jen*

¹³ Účelem fakultativních znaků objektivní stránky je „*zpřesnění typizace trestného činu a výstižnější vyjádření případně vyšší míry trestnosti činu (skutkové podstaty kvalifikované)*...“ KRATOCHVÍL, 2012, op. cit., s. 266.

¹⁴ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář. Svazek 1, § 1 až 204*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 189.

formálně) odůvodňují naplnění sbora uvedeného znaku kvalifikované skutkové podstaty trestného činu krádeže, neboť toto posouzení bude vždy souviset s konkrétními okolnostmi spáchaného činu“ (bod 34 rozsudku trestního kolegia). To je zřejmé „přiznání“ k tomu, že zmíněné okolnosti jsou nikoliv otázkou viny, nýbrž trestu (ve smyslu § 39 odst. 2 tr. zákoníku). Směšování obou aspektů však vede k nežádoucímu ohrožení právní jistoty.¹⁵ Nehledě k tomu, že užití parametrů trestání v § 39 odst. 2 tr. zákoníku na vinu je i s ohledem na absenci odkazovacího ustanovení analogií (byť v tomto případě ve prospěch pachatele trestného činu),¹⁶ tj. dotvářením práva za hranicí interpretace. Závěry rozsudku trestního kolegia, které se (v bodě 31) opírají tu o výklad znaku kvalifikované skutkové podstaty, tu o přítěžující okolnost, jsou proto nutně zavádějící.

Ostatně i v pojetí předchozího trestního zákona byla přítěžující okolnost spočívající v živelní pohromě nebo *obrožující události* (§ 34 písm. e) trestního zákona č. 140/1961 Sb.) vnímána stejným způsobem: „V tomto ustanovení se charakterizují okolnosti, za nichž byl trestný čin spáchán, a tím se zároveň dokresluje způsob provedení činu (§ 3 odst. 4). Za živelní pohromu se považuje škodlivé působení přírodních sil, např. povodeň, požár, katastrofální sucho a jejich následky (přítěžující okolnosti proto bude např. vykerádání domků dočasně opuštěných před záplavami). Jinou událostí vážně obrožující veřejný pořádek, život nebo majetek by mohly být rozsáhlejší nepokoje, vzpoura vězňů, teroristické akce, větší železniční, letecká nebo jiná dopravní nehoda, kterou pachatel nepůsobil, ale situace vzniklé v jejím důsledku využil ke spáchání trestného činu.“¹⁷

Obrožující událost jako znak kvalifikované skutkové podstaty tak musí mít vztah k chráněnému zájmu/objektu, avšak jeho naplnění se neodvíjí od bližší charakteristiky odcizené věci či jiných okolností případu, které se hodnotí při ukládání trestu (jako případná přítěžující okolnost).

Namísto je doplnit, že formálně systematická metoda dotvrzuje interpretaci *obrožující události* jako netotožné s nouzovým stavem. Systémovým srovnáním zákona o bezpečnosti ČR a trestního zákoníku totiž zjišťujeme zjevně úmyslnou absenci „nouzového stavu“ v trestním zákoníku (jako znak kvalifikované skutkové podstaty u dotčených majetkových trestných činů), ačkoliv „ohrožení státu“ a „válečný stav“, jeho „soputníci“ ze zákona o bezpečnosti ČR, zde uvedené jsou. To lze vysvětlit jen tak, že nouzový stav není vnímán jako faktor, který by sám o sobě měl zvyšovat míru trestní odpovědnosti.

3.3 Objektivně teleologický výklad

Objektivně teleologický výklad je realizován prostřednictvím argumentů, které působí tak, aby odstranily hodnotové rozpory/divergence, tedy, aby srovnatelné právní situace

¹⁵ KRATOCHVÍL, 2015, op. cit., s. 554.

¹⁶ FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou. 1. díl, Trestní zákoník*. Praha: Linde, 2010, s. 39.

¹⁷ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákon: komentář. I. díl, (§ 1 až § 90)*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 261.

nebyly bezdůvodně řešeny rozdílným způsobem.¹⁸ V souladu s Melzerem považují princip hodnotové bezrozpornosti za prioritní i před principem právní jistoty, takže výkladová varianta opírající se o objektivně teleologické argumenty má přednost před tou, která se opírá o princip právní jistoty, tj. formálně systematickým výkladem.¹⁹ Zpravidla by však interpretační řešení mělo mít oporu v obou výkladových metodách, resp. je žádoucí, aby vedly ke stejnému řešení.

Princip (zásada) subsidiarity trestní represe, o němž se trestní právo výrazně opírá,²⁰ je požadavkem hodnotové bezrozpornosti, tedy požadavkem, aby byly trestány (jako trestný čin) právě případy (dostatečně) společensky škodlivé a netrestány ty, které natolik společensky škodlivé nejsou. Z pohledu objektivně teleologického je proto nutné zohlednit materiální stránku (společenskou škodlivost) *ohrožující události*, a to přirozeně i s ohledem na formálně systematický kontext. Zvýšená míra trestní odpovědnosti ve formě znaku kvalifikované skutkové podstaty tak musí i po materiální stránce naplnovat pojem *ohrožující událost*, tj. dostatečně společensky škodlivým způsobem souviset s ohrožením chráněného zájmu.

Pochybnost o naplnění materiální stránky pojmu *ohrožující událost* tak lze mít zejména při spáchání trestného činu v situaci, kdy pandemie natolik neovlivňovala chráněný zájem, tj. na jejím počátku nebo při jejím výrazném oslabení. S vývojem pandemie pak samozřejmě souvisí reakce veřejné moci ve formě vyhlášení nouzového stavu nebo realizace jiného opatření. Vyjádření rozsudku trestního kolegia v tom směru, že vyhlášený nouzový stav lze podpůrně použít pro závěr o naplnění znaku kvalifikované skutkové podstaty, tak můžeme mírně přeformulovat: vyhlášený nouzový stav je zřejmým indikátorem materiálního naplnění *ohrožující události*. Existence *ohrožující události* před nebo po nouzovém stavu již v sobě nese pochybnost o dostatečné společenské škodlivosti.²¹

Nelze ovšem směřovat uplatňování subsidiarity trestní represe při hodnocení viny (znaku kvalifikované skutkové podstaty) a trestu (přítěžující okolnosti). Proto je nesprávným dovození, že např. „*situacní kapesní krádež [...] za podmínky, že zde nebude jiná než pouhá časová spojitost s událostí vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek,*

¹⁸ KRÄMER, Ernst A. *Juristische Methodenlehre*. 4. vyd. München: Verlag C. H. Beck, 2013, s. 159.

¹⁹ MELZER, op. cit., s. 204; Viz i nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. 10. 1996, sp.zn. IV. ÚS 275/96: „... účel a smysl zákona nelze hledat jen ve slovech a větech předpisu. V právním předpisu jsou a musí vždy být obsaženy i principy uznávané demokratickými právními státy.“; Odlišný náhled naproti tomu zastávají např. Gerloch a Tryzna, kteří jednoznačně vyzdvihují princip právní jistoty a význam spravedlnosti/hodnotové bezrozpornosti pro metodologii v podstatě neuznávají. GERLOCH, Aleš, Jan TRYZNA a Jan WINTR (eds.). *Metodologie interpretace práva a právní jistota*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 352–353.

²⁰ K tomu je vhodné podotknout, že se jedná o takový princip, který je ve smyslu Dworkinových úvah fakticky pravidlem. DWORKIN, Ronald. *Když se práva berou vážně*. Praha: Oikoymenth, 2001, s. 50.

²¹ „Povědomí o nouzovém stavu fakticky nelze uniknout.“ KOŠINÁROVÁ, Barbora. Trestání krádeží spáchaných v nouzovém stavu. *epravo.cz* [online]. [cit. 10. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/trestani-kradezi-spachanych-v-nouzovem-stavu-112328.html>

*nedosahuje zvýšené společenské škodlivosti a mělo by postačovat uložení trestu uvedeného v základní skutkové podstatě.*²² Zmíněné souvislosti krádeže jsou totiž okolnostmi, které ovlivňují výši trestu, nikoliv vinu, vyjádřenou základní nebo kvalifikovanou skutkovou podstatou trestného činu.

3.4 Pravidlo *in dubio mitius* jako řešení

Z předchozího rozboru vyplynuly v podstatě dvě interpretační varianty, jak zhodnotit pandemii nemoci covid-19 a s tím související nouzový stav ve vztahu k naplnění znaku kvalifikované skutkové podstaty trestného činu krádeže:

1. Samotná existence pandemie covid-19 je znakem kvalifikované skutkové podstaty trestného činu krádeže, byť v době, kdy nebyl vyhlášen nouzový stav, tomu tak nemusí být – s ohledem na materiální stránku zákonného znaku – vždy.
2. Samotná existence pandemie covid-19, a samozřejmě ani vyhlášení nouzového stavu, není znakem kvalifikované skutkové podstaty trestného činu krádeže.

I když považujeme druhou variantu za přiměřenější řešení, přesto bychom pro jednoznačnou interpretaci měli „povolat“ další metodu. Nabízí se metoda subjektivně historická,²³ která zjišťuje to, co historický (tehdejší) zákonodárce daným ustanovením právního předpisu zamýšlel nebo mínil.²⁴ Tato metoda má ovšem v trestním právu výrazně omezené „pole působnosti“. Nebyl-li totiž zákonodárce schopen jednoznačně promítnout svůj úmysl do textu právního předpisu, je nutné to připisovat k jeho tíži, nikoliv k tíži adresáta (trestněprávní) normy.²⁵ Ve vztahu k veřejnému právu, kam přirozeně právo trestní spadá, konstatoval správně Ústavní soud, že „v právním státě nesmí soud napravit pochybení zákonodárce při formulaci právních předpisů interpretací, která takto změnila ústavně konformní, ale z pohledu státní moci nevyhodný text právního předpisu.“²⁶

Před aplikací subjektivně historické metody je tak nutné upřednostnit pravidlo *in dubio mitius*, tj. povinnost volit v případě pochybností výklad výhodnější pro toho, proti němuž je trestní represe namířena.²⁷ Nevedou-li tedy, což je náš případ, předchozí interpretační

²² KLICPERA, Lukáš a Daniel KOČÍ. Nouzový stav a pandemie COVID-19 jako přítěžující okolnost a okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby. *epravo.cz* [online]. [cit. 10. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/nouzovy-stav-a-pandemie-covid-19-jako-pritezujici-okolnost-a-okolnost-podminujici-pouziti-vyssi-trestni-sazby-111339.html>

²³ Na tu se ostatně odvolává, jak již bylo uvedeno, i rozsudek trestního kolegia.

²⁴ ESER, BURKHARDT, op. cit., s. 4.

²⁵ Knapp k tomu uvádí, že „není rozhodné, co zákonodárce chtěl vyjádřit, ale to, co vyjádřil, tj. to, co lze ze slov zákona vyčíst“. Proto výklad „*e ratione legis*“ považuje za „výklad pomocný, který je třeba konfrontovat s výkladem provedeným ostatními interpretačními metodami“. KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 171.

²⁶ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 2. 2. 2000, sp. zn. I. ÚS 22/99.

²⁷ MELZER, op. cit., s. 205–209.

metody k jednoznačnému řešení a zůstávají stále dvě výkladové varianty,²⁸ je namístež toto pravidlo, jako výraz principu právní jistoty, aplikovat.²⁹

Není pochyb, že druhá výkladová varianta je pro pachatele mírnější. Takže ***pandemii nemoci covid-19 za znak kvalifikované skutkové podstaty trestného činu krádeže považovat nelze***. Samozřejmě nic nebrání tomu, aby se – s ohledem na příslušné okolnosti každého případu – jednalo o přitěžující okolnost.

Uvedený závěr se jeví vhodným srovnat s živelní pohromou. Pokud se pachatel „za povodní“, tj. v místě a čase, kde/kdy tato živelní pohroma probíhá, zmocní cizí věci v hodnotě 15 000 Kč, je naplněn zákonný znak kvalifikované skutkové podstaty zločinu krádeže dle § 205 odst. 4 písm. b) tr. zákoníku. Zmocní-li se téže věci během pandemie nemoci covid-19, dopustí se přečinu krádeže dle § 205 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku; je-li tou věcí např. ochranný zdravotnický oblek, bude mu to přičteno jako přitěžující okolnost ve smyslu § 42 písm. j) tr. zákoníku.

Závěr a pohled *de lege ferenda*

Z analýzy kvalifikovaného znaku skutkové podstaty trestného činu krádeže *obrožující událost*, za pomoci metod nalézání práva, vyplynulo, že závěr rozsudku trestního kolegia, avšak ani závěry rozsudkem kritizovaných soudů předchozích, nejsou správné. Pandemie nemoci covid-19 nenaplní znak kvalifikované skutkové podstaty krádeže, ani jiných majetkových trestných činů. Úvaha rozsudku trestního kolegia o nutné souvislosti mezi *obrožující událostí* a chráněným zájmem (objektem trestného činu) je namístež, ovšem není zřejmé, proč by pandemie nemoci covid-19 měla tuto souvislost u trestní odpovědnosti za trestný čin krádeže implikovat. Pravděpodobným důvodem, který přivedl trestní kolegium na „scestí“, jsou okolnosti případu určující (však) charakter trestu, nikoliv vinu (trestní odpovědnost). Pandemie nemoci covid-19 tak u majetkových trestných činů může pouze ovlivňovat výši trestu jako přitěžující okolnost ve smyslu § 42 písm. j) tr. zákoníku, a to právě s ohledem na okolnosti případu (charakter trestněprávním útokem napadeného předmětu, využití/zneužití protiepidemiologických opatření atp.).

Kodifikace znaku kvalifikované skutkové podstaty „*za stavu obrožení státu nebo za válečného stavu, za živelní pohromy nebo jiné události vážně obrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek*“ je však nepochybně nekonceptním a neuváženým krokem, který vyústil ve shora uvedené protichůdné názory. Z toho rezultuje jediný závěr *de lege ferenda* – (minimálně) u majetkových trestných činů tento znak kvalifikované skutkové podstaty zrušit.

²⁸ „... ein strafrechtlicher Begriff noch immer unklar bleibt und sich zwei einander gleichwertige Auslegungsmöglichkeiten ergeben“ [trestněprávní pojem stále zůstává nejasný a existují dvě rovnocenné výkladové možnosti]. TRIFFTERER, Otto. *Österreichisches Strafrecht: allgemeiner Teil*. Wien: Springer, 1985, s. 27.

²⁹ Shoda na interpretačním „potenciálu“ pravidla *in dubio mitius* však neexistuje. Někteří jej považují (pro trestní právo) za postradatelné (TRIFFTERER, op. cit., s. 28) či použitelné jen pro řešení skutkových otázek (Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 4. 2010, sp. zn. 8 Tdo 1452/2009).

Tímto znakem byla zvýšena míra trestní odpovědnosti u vybraných (majetkových) trestných činů, aniž by tato selekce byla odůvodněna nějakou přesvědčivou úvahou (resp. není odůvodněna vůbec).³⁰ Pokud si budeme všimnat pouze majetkových trestných činů, připomíná nám to poněkud „rozsypaný čaj“. Takže trestné činy krádeže/podvodu/zpronevěry/lichvy mají zvýšenou míru trestní odpovědnosti ve formě tohoto znaku kvalifikované skutkové podstaty, avšak např. neoprávněné užívání cizí věci (§ 207 tr. zákoníku), úvěrový podvod (§ 211 tr. zákoníku), „nevěrná správa“ (§ 220 tr. zákoníku) a poškození cizí věci (§ 228 tr. zákoníku), které se od prvně zmíněných mnohokrát liší jen zcela nepatrně, nikoliv.³¹ Takový způsob stanovení trestní represe přirozeně není spravedlivým a vytváří nám zásadní hodnotové rozpory.

Pro úplnost lze dodat, že tato nespravedlnost by se projevila i tehdy, pokud by interpretátor došel k závěru, že k naplnění znaku kvalifikované skutkové podstaty trestného činu musí existovat příčinná souvislost mezi *obrožující událostí* a předmětem útoku. Kvalifikovanou skutkovou podstatou by tak totiž nebylo např. přechodné zmocnění se sanitky (jednalo by se o trestný čin neoprávněné užívání cizí věci dle § 207 odst. 1 tr. zákoníku), (úmyslné) prodání zásob dezinfekce hluboko pod tržní cenou (porušení povinnosti při správě cizího majetku dle § 220 odst. 1 tr. zákoníku), zničení menší skladové zásoby roušek (poškození cizí věci dle § 228 odst. 1 tr. zákoníku) apod.

Pandemie nemoci covid-19 odhalila problematičnost *obrožující události* i jako přítěžující okolnosti, což vlastně nepřímou rozsudek trestního kolegia naznačil (zmiňuje-li podpůrnost vyhlášení nouzového stavu pro závěr o naplnění pojmu *obrožující události*). Z hlediska materiálního naplnění pojmu, i s ohledem na principy trestního práva *lege certa* a *lege stricta*, by vhodnějším parametrem viny i trestu byl akt veřejné moci, např. právě ve formě vyhlášení nouzového stavu. Ten daleko lépe zkonkretizuje a pro adresáty trestněprávních norem učiní daleko určitějším existenci významného faktoru trestní odpovědnosti i trestání.

Konečně je vhodné krátce kriticky zhodnotit ustanovení § 14 zákona č. 94/2021 Sb., o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19 a o změně některých souvisejících zákonů, které uvádí: „*Je-li spáchán trestný čin v době stavu pandemické pohotovosti, která je stavem, v jehož rámci dochází k ohrožení života nebo zdraví lidí, a předpisy trestního práva s touto okolností spojují použití vyšší trestní sazby nebo ji považují za přítěžující okolnost, soud k této okolnosti při posuzování trestného činu přibližně pouze tehdy, pokud je trestným činem **poškozen či ohrožen zájem společnosti na zvládnání epidemie COVID-19.***“ Považujeme-li pandemii

³⁰ „Zásadní zpřísnění pak v tomto směru zavádí odstavec 4 písm. b), jestliže pachatel spáchal trestný čin krádeže za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, za živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek, čímž se reaguje na takové trestné činy páchané v minulosti zejména při povodních.“
Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., komentář k trestnému činu krádeže.

³¹ Např. zmocnění se vozidla je krádeží versus zmocnění se vozidla „načas“ neoprávněným užíváním; klamání při sjednávání půjčky je podvodem versus klamání při sjednávání úvěru úvěrovým podvodem; neoprávněné přisvojení si cizí věci je zpronevěrou versus zničení cizí věci poškozením cizí věci.

nemoc covid-19 za naplnění znaku kvalifikované skutkové podstaty (tj. vlastně u trestných činů šíření nakažlivé lidské nemoci, ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty a šíření poplašné zprávy), je nadbytečné hodnotit, zda je jakýmkoliv jednáním naplňujícím skutkovou podstatu daného trestného činu poškozen/ohrožen zájem společnosti na zvládnání pandemie. Vždy jím totiž je. Např. šíření jakékoliv nakažlivé nemoci za existence pandemie nemoci covid-19 je nutně, coby ohrožení zdraví, (minimálně) ohrožením zvládnání pandemie nemoci covid-19. Podobně i přičtení určitého jednání za existence pandemie nemoci covid-19 jako přitěžující okolnosti ve smyslu 42 písm j) tr. zákoníku je navázáno, jak již bylo vyloženo, na souvislost protiprávního jednání s pandemií. Takže, např. krádež roušek je rovněž vždy (minimálně) ohrožením zvládnání pandemie nemoci covid-19, zatímco krádež uměleckého obrazu nikoliv. Ustanovení § 14 zmíněného zákona je tak v každém ohledu redundantní.